

Vizita profesorului Dimitrie Gusti la Chișinău (Basarabia) – 1936

Grupaj realizat de **Paul H. Stahl**

Printre materialele rămase de la Institutul Social Român de dinainte de război, se află și o serie de foi legate de vizita făcută, în 1936, la Chișinău, de către Dimitrie Gusti. Ele cuprind trei părți: discursul cu care a fost primit, răspunsul profesorului și un raport de activitate al Institutului Social din Chișinău. Toate trei (mai ales ultimele două) cred că merită să fie cunoscute, cu toate imperfecțiunile cuprinse în dactilogramă. Astfel, dacă discursul de recepție (care probabil a fost citit) cuprinde stângăciile discursului și contribuția ortografică de neevitat a dactilografului, răspunsul profesorului pune mai multe probleme.

Este evident că acela care a notat discursul profesorului (în chip clar o vorbire liberă, și nu un text citit), precum și persoana care a scris apoi la mașină nu erau nici profesori de sociologie, nici familiarizați cu limba franceză. Astfel, au fost reținute din cele spuse doar idei în rezumat, înțelese uneori greșit sau reținute fragmentar. Profesorul începe prin a povesti o piesă de teatru la care a asistat la Paris. Din cele notate în dactilogramă nu am putut identifica decât numele autorului piesei, autor cunoscut, Jules Romain. Am lăsat deoparte povestirea intrigii, care servește doar de *captatio benevolentiae* și nu este necesară înțelegerii a ceea ce avea să urmeze.

Aceeași dificultate apare și în reproducerea ideilor sociale ale profesorului

sau în citarea numelor, din care am identificat mai multe corect scrise. Așa cum sunt, ele sunt interesante pentru că vedem în ce fel vorbitorul își așază gândirea în raport cu altele care tratează problema intervenției în viața socială. Din păcate, cele spuse despre Marx sunt de neînțeles, întrucât cei care au notat discursul au înțeles sau au reținut prea puțin. Din descrierea ideilor celor trei categorii de programe sociale și din numele pe care le evocă, un sociolog poate reconstitui întregul. Ideea dominantă este aceeași pe care o găsim în întreaga operă a profesorului: cunoaștere mai întâi, apoi neapărat acțiune. El se delimitează hotărât de toate curentele bazate pe idei utopice și insistă pe ceea ce avea să fie și titlul unei viitoare cărți semnate de el (scrisă în colaborare cu cei mai apropiați colaboratori), și anume *realitatea socială*. Trebuie reținută și insistența cu care prezintă ideea serviciului social, al obligației fiecărui intelectual de a-și cunoaște și servi țara, la acea vreme – lumea satelor.

Anul 1936 era important, Școala se făcuse deja cunoscută peste hotare, străinii veneau aici să participe la cercetările de teren și să învețe, iar Gusti și colaboratorii lui aveau să scoată revista *Sociologie Românească* și plănuiau organizarea serviciului social. În același timp, profesorul insistă asupra înmulțirii și dezvoltării institutelor sociale, a căror misiune era să permită cunoașterea întregii țări, într-o

vreme în care metoda statistică reprezentativă nu era încă folosită nicăieri; Gallup avea să o pună la punct puțin timp după aceea. Cât de justă era poziția Școlii sociologice bucureștene reiese și din faptul că preocupările și mai ales acțiunile bazate pe cunoaștere pe care le propunea au devenit astăzi realități concrete obișnuite pentru viața tuturor statelor moderne. Iar dacă adăugăm și dispariția treptată din zilele noastre a ideilor utopice de organizare a societății (deși utopiile stăruie încă în societățile sărace), vedem că și în această privință înaintașii noștri au avut dreptate.

Raportul de activitate al Institutului basarabean (citit probabil de Pan Halippa, președintele institutului, figură proeminentă basarabeană, unul dintre cei care au contribuit la unirea Basarabiei cu patria-mamă) este surprinzător atât prin rezultatele cercetării de teren, cât și prin numele oratorilor chemați să vorbească la Chișinău. Cele mai mari nume ale științei sociale românești din acea vreme figurează printre oratori; temele se apropie în unele privințe de cele ale ciclurilor de conferințe organizate de Institutul Social bucureștean (spre pildă, prezentarea teoriilor politice). Unii dintre oratori participaseră mai înainte la ciclurile de conferințe bucureștene, tovarăși de drum statornici ai profesorului și ai Școlii sociologice. Caracterul pluridisciplinar al conferințelor, o altă idee de bază a Școlii, străbate ca un fir roșu programul conferințelor, al cercetărilor, al publicațiilor.

Discursul de recepție al domnului Cesar Stoika

„Domnule Profesor Gusti, Președintele Institutului Social Român, domnule Halippa, președintele Institutului Social Român din Basarabia, onorat auditor,

Din partea domnului primar al municipiului Chișinău, Ion Costin, precum și

a întregii conduceri, permiteți-mi ca în acest moment solemn, cu ocazia festivității de astăzi, să vă spun «bine ați venit» în mijlocul nostru!

Însemnătatea și menirea Institutului Social Român condus de Dvs. prezintă cu atât mai mare interes cu cât rostul lui începe a fi pătruns de masele largi și conștiente populare. În adevăr, de la urși-toarele ce veghează deasupra leagănului nostru și până când preotul ne psalmodiază rugăciunile pentru expierea sufletului – materialul omenesc ca și orice urmă de civilizație cu care ne-a înzestrat natura a fost cercetat, studiat și catalogat în laboratorul Dvs.

Tăind în secțiuni în mod abstract așezămintele umane – într-o profundă adâncime – pe categorii sociale, ați ajuns să extrageți filoanele de preț ale închegărilor dispartate, imemoriale, petrecute pe pământul nostru. Cu disciplina Dvs. științifică, cu o mare doză de severitate în datele culese, cu puterea Dvs. de creațiune, ați izbutit să formați o școală a cunoașterii aspectelor, înrăuririlor și interdependențelor culturale și etnice, deschizând o eră nouă pentru viitorime.

Așa precum Lavoisier descoperind un dinte a putut, bazându-se pe axioma corelației, să reconstituie un pleziozaur sau un pterodactil antediluvian, Dvs. pornind de la premize juste ați scos la suprafață adevărate revelațiuni etnografice.

La fel se încondeiau ouăle, cojoacele și păpușile de cârpă; la fel se înfloreau ștergarele, maramele și velințele; la fel cusăturile, covoarele și lăicerele; la fel se încrustau fluierile, cavalele și toiegele; la fel se alcătuiau uneltele rudimentare de muncă, la fel se clădesc casele și se urzesc satele.

După conformația craniilor, după avântul tineresc, înăscut al inimilor, cu care-și începeau doina cu «frunză verde», după marele simțământ al toleranței religioase,

după ritmul danțurilor voinicești, după sinteza și etimologia limbii ce se trage din latina vulgară – cu toate influențele ce le-am suferit –, Dvs. ați putut ușor dezlega de ce există o atât de mare putere de atracție și de afinitate între români, în decursul veacurilor – pe deasupra granițelor geografice efemere.

Simțind și gândind la fel – cum reiese elocvent din sinteza asemănării variantelelor de cântece și proverbe în diferite provincii, având o continuitate etnică și culturală – imperceptibilă pentru ochii noștri –, formând o entitate fără pereche în lume – cu aceleași elemente de credință și superstiție, cu același cult al morților oglindit în pisanii, gropnițe și moghile, cu aceleași înfiripări de stat reflectate în nomenclatura geografică, arme și hrisoave, cu aceeași etică – răsfrântă în datini și moravuri –, Dvs. ați descoperit și arătat acelor ce puneau totul pe seama norocului, că acesta este secretul, că avem cu toții acel ideal național și că acesta este secretul unirii și contopirii noastre istorice.

Dvs., dle Prof. Gusti, ca promotoriu al acestui mare laborator de știință pură și senină – și în ciuda tuturor acelor ce ar fi voit să vă întunece valoarea operei –, ați izbutit să ne impuneți nouă și străinătății, numai prin autoritatea Dvs. de caracter, precum și prin bunătatea Dvs. firească și omenia cu care ați învăluit această operă gigantică.

Ați biruit nu numai fiindcă ați încurajat colaboratorii cu blândețe și generozitate, dar fiindcă i-ați încurajat pe toți acei ce aveau o cât de umilă contribuție la tezaurul nesecat al culturii noastre milenare.

Controlând datele istorice prin vestiigiile și trofee rămasă, îmbinând partea psihologică cu deducțiunea logică, analizând ca printr-o lentilă uriașă cel mai mic amănunt, ascultând cu atenție de medic cum bate inima celor ce hălăduiesc în această țară; întrezărind cele mai pale raze

de lumină ce se ascundeau în ceața vremurilor – într-o elaborare de ansamblu –, ne-ați pus în evidență câteva fațete din diamantul originalității geniului nostru.

Cu o muncă fără preget ați pregătit un aparat științific – și ați agonisit un material documentar – ce va servi ca pildă de lucru și imbold de îmbărbătare pentru miile Dvs. de elevi știuți și anonimi, într-o continuare a drumului netezit și trasat de Dvs.

Domnule profesor, dar nu trebuie să ascundem că pe lângă lucruri emoționante, ce ne umplu sufletul de mândrie, lucruri duioase, păstrate cu sfințenie de la străbuni – ați întâmpinat și găsit în calea Dvs. și unele lucruri trăite și îngrijorătoare, ceva așa, ca să mă exprim în mod simbolic – precum ar fi rugina pe moneda circulatorie a limbii, precum și pe strunele de harfă ale sufletului nostru; și atunci, Dvs. ați fost acela care prin elocvența cifrelor și a cercetărilor făcute la fața locului ați deschis ochii guvernanților noștri vremelnici – arătându-le în ce direcțiune trebuie să-și îndrepte atenția lor de oameni de stat și de conducători de norod.

Cu aceste considerații generale, fie-mi permis totdeodată, Domnule profesor, ca din partea Municipiului Chișinău să-mi arăt bucuria că datorită stăruinței Dvs. și prin înaltul gest al Majestății Sale Regelui Carol al II-lea s-a dat primul semnal de unificare sufletească în partea de răsărit a Țării, unde era mai mult nevoie – afiliind harnica Societate «Astra Basarabeană» la Fundațiile Regale, strângând într-un singur mănunchi toate căminele culturale ale Basarabiei, punând la dispoziția acestei prime filiale descentralizate lăcașul regesc dăruit de Municipiul nostru, și asigurând totdeodată și existența însemnatului organ de publicitate, cu adânci ramificațiuni în popor, *Cuvântul moldovenesc*.

Pentru toate acestea, vă rog domnule profesor, ca în numele Municipiului

Chișinău și a miilor Dvs. de admiratori profani – călăuziți doar de bunul simț și de tragere de inimă –, să îmi permiteți să vă aduc omagii sincere pentru opera ce ați întruchipat – rugând pe Dumnezeu să vă dea vigoare ca încă mulți ani, în calitate de unul din cei mai apreciați colaboratori ai tronului, să puteți străjui opera Dvs.

Închei, rugându-vă să strigați împreună cu mine, să trăiască Majestatea Sa Regele Carol al II-lea, consolidatorul României întregite. Să trăiți Domnule Profesor Gusti, să trăiască și toți colaboratorii Institutului Social din Basarabia în frunte cu Președintele său dl Pan Halippa.”

Pe spatele ultimei pagini, scris de mână, se citește : „Dragă Ștefănuță, te-aș ruga să faci o mică notă pentru presă, rezumativă, despre : 1. adunarea noastră, 2. conferința mea (numai titlul), 3. și adunarea de la 5. DG”.

Petre Ștefănuță a fost unul dintre cei mai activi și mai rodnici membri ai Institutului Social din Basarabia. Legat de lumea din care venea, de tradițiile neamului său, avea să fie judecat de autoritățile sovietice care ocupaseră Basarabia în urma pactului Molotov-Ribbentrop. Condamnat la închisoare pentru sentimentele lui românești, avea să moară curând, așa cum este semnalat în ultimul număr al revistei *Sociologie Românească* apărut în timpul războiului.

Am publicat în *Revista Română de Sociologie* (anul XII, nr. 3-4, 2001) o serie de corespondențe din anii '30, printre care și o scrisoare a lui Ștefănuță. Grigore Botezatu și Andrei Hâncu au publicat două volume cu lucrările lui Petre Ștefănuță, reunite sub titlul *Folclor și tradiții populare* (Chișinău, 2001).

Conferința dlui Dimitrie Gusti : „Doctrină și acțiune politică”

„Am primit cu plăcere să vorbesc astăzi la Chișinău, mai ales că de când am vorbit aici s-au întâmplat două evenimente însemnate : primul este înființarea în Basarabia a unei secții a Institutului Social și al doilea este înființarea Regionalei Fundațiilor Regale. Ambele aceste instituții sunt, mai ales, menite să aducă o renaștere în Basarabia ; ambele aceste instituții sunt menite să lămurească și să completeze însemnate principii, principiile care sunt curente în acțiunea politică de astăzi.

Acum câțiva ani, eram la Paris, și mi-a fost dat să văd la teatru o interesantă lucrare a lui Jules Romain. O piesă instructivă care pune sub formă literară problema pe care vreau să vi-o expun și eu aici (...) Jules Romain, cugetător profund și autor a 14 volume literare, a avut o intenție bine definită când a scris această piesă. El urmărea problema raportului dintre real și fictiv, dintre vis și realitate. Astfel, el a înțeles să prezinte această problemă etern omenească sub formă literară.

Căci, să nu se închipuim că pentru vremurile noastre această problemă este exclusă. Predilecția pentru ficțiune se observă la mulți gânditori și mulți doctrinari politici actuali. În ceea ce privește acest raport între ideal și real s-a ajuns a se fixa astăzi trei metode posibile la care eu mai adaug una, ca a patra metodă posibilă de îmbinare a idealului cu realitatea. Acest raport vine să fie considerat ori de câte ori e vorba să se judece temeiurile logice ale unei doctrine politice.

Toată lumea crede că realitatea nu este adevărată. Toți legiuitorii pleacă de la considerația că realitatea nu este definită, nu este conturată și nici fericită. Această realitate trebuie prefăcută prin măsurile

conducătorilor politici. Nu este om care să nu găsească că realitatea e rea. Și atunci vine reacțiunea menită a găsi mijloace de reformă. Aceste mijloace stau în cutele viitorului de unde doctrinarul politic are misiunea de a le desprinde. Aceasta face să apară încrederea în viitor. Pesimism pentru prezent și încredere pentru viitor. Răul din realitate duce la pesimismul zilnic căruia i se adaugă încrederea caldă în viitor.

Raportul acesta dintre real și ideal este observat de toți și formează obiectul preocupărilor tuturor conducătorilor politici. După acest criteriu putem clasa diferitele acțiuni politice în trei categorii:

1. Prima crede că realitatea este rea de la natură, omul este însă bun; în locul formulei *homo homini lupus*, Rousseau vine să vorbească de această *bonté naturelle*. Societatea este rea. Cine este vinovat? Vinovată este reaua organizare a societății. Urmează de aici că ea trebuie înlăturată. Dar cum? Și ce anume vom pune în locul organizației actuale? Răspunsul este clar. Doctrinarii din această categorie sunt de părere că este nevoie mai întâi de un model. Facem acest model, dar cum? După acești doctrinari, acest tip nu se obține din realitate ci trebuie să fie o creație pură a rațiunii; ceva mai mult, o inspirație a filosofului. Modelul acesta odată obținut se va păși la modificarea societății după acest tip ideal. Aceasta este părerea romanticilor utopiști care visează fiecare în felul său forme ideale după care ar trebui să se modeleze realitatea. Cel mai interesant dintre toți este (...) acest autor nu s-a mărginit numai să redea idealul său fictiv de organizație a societății ci a încercat să înfăptuiască acest ideal. N-a reușit, însă el voia să facă un stat ideal, să dea o formă geometrică statului, capitala să fie la mijloc, străzile să fie uniforme, oamenii să umble la fel îmbrăcați. Și pentru că nu toți au aceeași statură, unii

sunt mai înalți, alții mai mici, el propune ca hainele să fie din cauciuc pentru a se potrivi pe orice corp. O mulțime de naivități imposibil de aplicat. Ficțiuni în felul acestora se găsesc multe la acești profesioniști ai utopiei. Istoria după ei este ceva dur, un bagaj care ucide spontaneitatea. În locul istoriei vine ficțiunea care creează realitatea. Această metodă, deși naivă, deși înlăturată cu totul își are încă adepții săi în lumea politică de astăzi.

2. După această metodă a apărut a doua metodă a realismului critic, cum i s-a dat denumirea de către Karl Marx. În ce privește sociologia, aceasta a dus la o dialectică...

3. A treia metodă a fost îmbrățișată de Nietzsche, de Sorel și tradusă în fapt de Mussolini. Iată metoda care face apologia luptei. Trebuie făcută ridicarea societății cu forța. Lupta nu este numai în raport cu mediul extern ci chiar în mijlocul societății, în interiorul ei domină lupta. Ceea ce este esențial în lumea realității este principiul luptei. Această luptă este condusă de o idee întotdeauna. Iar ideea nu trebuie să fie totdeauna realizabilă, este suficient dacă ea conduce lupta. Poate fi deci o ficțiune motrice. În ce privește pe Mussolini, acesta este sub influența înaintașilor lui, Sorel și Nietzsche, care primul a vorbit despre răsturnarea valorilor, despre supraom și vorbește de oamenii «teribili și fericiți». Să cităm din opera lui Mussolini, din discursurile lui publicate pentru prima dată în 1926 și reeditate. Într-o zi, regelui Macedoniei, Filip, i-au venit 3 vești: un general al său obținuse o mare victorie, nevasta îi născuse un copil, iar el fusese declarat învingător la jocurile olimpice. Atunci regele a implorat zeii să-i trimită și o mică nenorocire.

Oprirea libertății prin voință. Această voință fermă aplicată societății duce tot la grija aproapelui. Această voință fermă,

această voință oțelită, se aseamănă cu ideea răsturnării valorilor a lui Nietzsche. Lupta pentru ideal se potrivește tuturor oamenilor. Ideile geniale sunt după el forțele care pun în mișcare mulțimea. Scopul este creația. Aceasta este a treia metodă consacrată prin personalitatea lui Mussolini.

4. Față de această metodă, față de tipul de profet al romanticilor utopiști și față de desemnarea realismului critic care susține că omul trebuie să stea cu mâinile încrucișate și să aștepte desfășurarea evenimentelor, noi preconizăm o altă metodă care dă tipul înțeleptului. Este vorba de aceeași discrepanță între realitate și ideal. Tipul înțeleptului unește voința cu realismul critic. Înțeleptul nu acceptă ficțiunea și nici nu caută să impună lucruri ce n-au un substrat real. El acceptă numai ceea ce este o necesitate dovedită, o necesitate evidentă.

Rațiunea, echilibrul conduc viața omului și aceeași metodă se potrivește și în tehnica mare a statului. Această doctrină este împărtășită și consacrată și ea de un mare bărbat politic, președintele Masaryck. «Omul politic trebuie, în toate actele sale, să se inspire din realitate», zice Masaryck. Tradiția istorică este o podoabă frumoasă, un material imens de care ne putem în mare parte lipsi. Din istorie alegem numai datele care se potrivesc cu situația prezentă. Imperativul prezentului.

Curentul acesta n-a prins prea mult. Partidul lui Masaryck n-a numărat niciodată prea mulți adepți. Masaryck a câștigat puterea în urma meritelor sale din timpul războiului. Totuși el are un mare merit, acela că a fost consecvent și a persistat în doctrina sa fără să cadă în greșeala violențialiștilor sau a utopiștilor. Cunoașterea este indispensabilă pentru acțiune și doctrină politică.

Doctrina cere o cunoaștere, iar acțiunea este și ea sterilă fără o doctrină. Deci

acțiunea se întemeiază pe cunoaștere. Un arhitect nu face o casă la munte cu materialul de la șes, ci va face la munte o casă cu material de la munte. Un arhitect, deci, trebuie să țină cont de mijloacele ce-i stau la îndemână, să studieze mediul în care este chemat să facă o lucrare. Același lucru este și în politică. Un teoretician politic în elaborarea doctrinei trebuie să țină cont de realitate, trebuie să o cunoască mai înainte de a fixa unele principii.

Îmi amintesc cu multă plăcere de vizita ce am făcut-o la Roma, când am fost invitat să inaugurez cursurile de la școala de arhitectură de acolo. Vă voi declara un lucru despre care încă n-am vorbit până astăzi. Mă gândesc să fac intervențiile necesare pentru ca să încerc să obțin columna lui Traian. Am vrut să fiu eu acela care să aduc columna lui Traian în țară. Am fost în audiență la Papa, la Mussolini și mi s-a promis. Au venit însă specialiștii și mi-au arătat că dacă aducem columna în regimul nostru aspru, cu ierni friguroase o vom distruge într-un an. Fără îndoială columna lui Traian va fi cândva a noastră, dar vor trebui făcute amenajamente speciale, beton etc. Căci marmora din Italia, din ce e făcută statuia, nu rezistă frigurilor de la noi.

Cercetarea mijloacelor, cunoașterea lor este deci absolut necesară. Când eram ministru al Instrucției am vizitat câteva școli. Am văzut la Galați o școală după modelul școlilor din Italia. Dar clădirile de acolo cu geamuri mari, potrivit climei blânde din Italia de Sud, nu sunt bune la noi. Și astfel, școala din Galați, frumoasă, cu geamuri mari, se dovedise nepractică. Nu se puteau încălzi și elevii mureau de frig.

Și dacă un arhitect este nevoit să studieze condițiile, să cunoască mijloacele, cu atât mai mult un arhitect politic trebuie să cunoască mediul ambiant. Cu drept cuvânt găsește Doriot că orice lege trebuie

să fie regională, temporară și facultativă. În fiecare regiune sunt alte condiții economice, culturale, sociale. Legea trebuie să țină cont de ele și nu poate să le satisfacă decât dacă se admite un spirit regional al legilor. Dar politica nu trebuie să fie numai regională, ci trebuie să fie și temporară. Nu putem să susținem că am făcut o lege care va rămâne pe totdeauna. Condițiile se schimbă și după ele trebuie să se schimbe și legile.

O lege care nu satisface această dorință e menită să cadă și mai repede și de aceea asistăm noi azi la legi care dispar ca parfumul unei roze. O lege trebuie să fie, în fine, facultativă. Să nu se aplice decât acolo unde se poate aplica. Aici se vede răspunderea mare a omului politic. O lege înainte de a fi aplicată ar trebuie să fi experimentată. Legea trebuie să fie o gândire din realitate. Or, legile noastre sunt împrumuturi din străinătate. Întru cât se pot potrivi ele realităților din țara noastră? Pentru aceasta se impune o cunoaștere, o cunoaștere cât mai complectă, cât mai detaliată a împrejurărilor de la noi, a mediului nostru. Numai prin această cunoaștere putem ajunge să rezolvăm drept orice nevoie. Atunci nici legile nu vor mai fi fără putere, nu vor mai trece paralel cu societatea fără s-o atingă, ci vor avea efect, vor fi o stâncă de granit care va rezista timpilor.

Această cunoaștere se face de către Institutul Social, care tinde spre cunoașterea metodică a realității. Prin cercetări sistematice Institutul Social va descoperi adevărata noastră realitate națională. O dovadă: acum o oră Institutul Social din Basarabia și-a încheiat lucrările pe anul trecut. Din acțiunea Institutului se vede că Institutul a descoperit o latură grea a vieții țaranului din satul Iurceni, județul Lăpușna. Acești oameni ocupându-se cu olăria și lipsiți fiind de mijloace tehnice mai moderne de lucru se prăpădesc toți la

vârsta de 30-40 de ani. Acum, Institutul, mână în mână cu autoritățile, caută să găsească o soluție pentru a scoate pe acești condamnați din situația lor disperată. Iată deci roadele cercetărilor și dovada necesității de a cunoaște realitatea înainte de orice acțiune. După cunoaștere, acțiune și nici o acțiune fără cunoaștere.

Și noi, Institutul Social din București, descoperim situații similare în descinderile pe care le facem în diferite sate, din diferite părți ale țării. De 11 ani, în fiecare vară, Institutul trimite câte o echipă de tehnicieni și specialiști care timp de o lună și jumătate cercetează amănunțit viața în satele noastre. Asemenea cercetări ar trebui să se extindă cât mai mult, și nu de mult, într-un număr al revistei Institutului (nr. II, anul curent), am emis pentru prima dată părerea că serviciul social ar trebui să fie obligatoriu pentru toți intelectualii noștri, pentru toți cei ce trăiesc de pe urma statului. Vreau să insist din nou asupra acestui lucru.

Acțiunea noastră de luminare a satelor și de cercetare nu este un capriciu, cum au afirmat mulți. Este o necesitate absolută. Noi înțelegem că viața în satele noastre trebuie astfel organizată, încât satul să se poată conduce singur, să nu tot aștepte de la stat mântuirea, ci să fie în stare să ia prin el însuși o atitudine la orice nevoie s-ar ivi.

Deci acțiunea noastră nu e un gest larg al omului generos care dă bani pentru un scop cultural. Nu este nici o filantropie. Este o necesitate de stat. Ignoranții ar trebui să înțeleagă acest lucru și să înceteze cu obișnuita lor critică. Trebuie să extindem cât mai mult aceste cercetări. Toți intelectualii ar trebui să fie obligați a face aceste cercetări. Învățători, medici, agronomi, toți ar trebui să fie organizați pentru aceste anchete. Tineretul, înainte de a ocupa un post, să fie obligat la acest serviciu pentru completarea exercițiului

profesional. Cel puțin trei luni să fie obligat orice intelectual a le dedica studiului satelor. Această activitate trebuie să fie însuflețită. Să se lucreze disciplinar, o disciplină de fier, așa cum au dat dovadă echipele regale.

Să fie, în fine, o continuitate în lucrări. Se cere o solidaritate și o sporire a mijloacelor de cunoaștere. Institutul social ar trebui să aibă filiale în fiecare regiune. Până acum Institutul are o filială în Chișinău, unde a desfășurat o frumoasă activitate în anul acesta, iar în anul viitor și-a propus un plan și mai extins. În Banat, de trei ani, Institutul din Timișoara lucrează intens și a dat roade bune. Ar trebui însă să se înființeze filiale și în Cernăuți, și în Dobrogea. Filialele regionale la rândul lor vor înființa organizații județene, organizații pe părți de județ și chiar comune. Să se formeze cât mai multe echipe care să lucreze autonom. Rezultatele să se centralizeze la București.

În modul acesta Institutul va deveni o imensă arhivă în care se vor concentra toate datele, toate statisticile, după care s-ar constitui harta situației reale a țării. Când se va fi ajuns la această evidență, doctrina politică și acțiunea politică vor avea suficient material de cunoaștere.

Domnilor, pentru noi anul 1848, care ne-a adus ideile liberale prin tineret, însemna o perioadă romantică. Printre noile idei ce se ivesc acum se impun două, ridicate de Bălcescu, panromânismul și ideea împroprietăririi țăranilor. Marele război e pentru noi epoca eroismului, a voinții tari care ne-a dat cei 800 de mii de eroi prin gestul cărora s-a realizat România Mare.

Epoca ce trebuie să vină e epoca organizării interne a măsurilor naționale. Misiunea Institutului Social e cu atât mai mare. Deci Institutul Social va contribui la cunoașterea țării, la unirea tuturor eforturilor pentru consolidarea țării. Cu aceste

cuvinte închei, urând Institutului Social din Chișinău spor la muncă.”

Raport de activitate al Institutului Social Român al Basarabiei de la 18 Noiembrie 1934 până la 22 Martie a.c. (1936)

„Domnilor membri,

S-a împlinit un an și patru luni de la înființarea Institutului Social Român al Basarabiei. În acest răstimp pe care îl putem considera ca anul grupărilor de forțe, cunoașterii între ei a membrilor Institutului și dibuirilor inerente fiecărui început, Institutul a desfășurat o activitate destul de rodnică pe tărâmul cercetărilor sociale în Basarabia.

Imediat după înființarea Institutului și după îndeplinirea formelor legale cerute de legea persoanelor juridice, s-a trecut la organizarea secțiilor. Până astăzi și-au inaugurat activitatea următoarele opt secții din totalul de cincisprezece câte are Institutul: Secția culturală (condusă de dl prof. T. Bulat), Secția agricolă (condusă de dl prof. A. Cardaș), Secția economică (condusă de dl prof. Th. Știrbu), Secția juridică (condusă de Cons.C. Georgescu-Vrancea), Secția sociologică (condusă de dl prof. H. Dăscălescu), Secția de educație națională (condusă de colonel V. Nădejde), Secția tehnică și urbanistică (condusă de Ing. N. Profiri), Secția cooperatistică (condusă de V. Ghenzul).

Secțiile care au continuat să activeze anul întreg, fie prin ședințe intime cu membrii secției, fie prin comunicări publice, sunt numai următoarele cinci: secțiile economică, sociologică, tehnică, agricolă și juridică. Activitatea institutului de la înființare și până astăzi s-a desfășurat în două mari direcții: conferințe publice și cercetări monografice.

Secția economică a organizat două mari cicluri de conferințe : primul, la Sala Eparhială, în zilele de duminică, pentru difuzarea științelor sociale și problemelor de politică națională, socială și culturală, iar al doilea intitulat «Valorificarea produselor basarabene».

Din primul ciclu s-au ținut până în prezent următoarele conferințe : 1. Factorul monetar în criza economică mondială (prof. I. Răducanu, 4 decembrie 1934) ; 2. Statul țărănesc (dl Ion Mihalache, Preș. Partidului Național Țărănesc, 27 mai 1935) ; 3. Cum înțelegem românismul (prof. C. Rădulescu-Motru, 6 octombrie 1935) ; 4. Sisteme de economie dirijată (prof. I. Răducanu, 20 octombrie 1935) ; 5. Școala și criza economică (prof. S. Mehedinți, 27 octombrie 1935) ; 6. Ieșirea din actualele greutăți economice (prof. Nicolae Iorga, 3 noiembrie 1935) ; 7. Organizarea muncii naționale (M. Ghelmegeanu, 17 noiembrie 1935) ; 8. Capitalism și socialism (Ghe.Gh. Tașcă, 24 noiembrie 1935) ; 9. Doctrina economică naționalistă (A.C. Cusin, 1 decembrie 1935) ; 10. Evoluția economiei liberale (V. Madgearu, 8 decembrie 1935) ; 11. Organizarea statului țărănesc (N. Ghiulea, 15 decembrie 1935) ; 12. Libertatea : dreptul pozitiv și dreptul rațional (Mircea Djuvara, 8 ianuarie 1935) ; 13. Doctrina statului țărănesc (Aurelian Bentoiu, 19 ianuarie 1936) ; 14. Doctrina raționalistă (N. Crainic, 2 februarie 1936) ; 15. Doctrina liberală (Al. Necșești, 9 februarie 1936) ; 16. Învățământul agricol în România (N. Vasiliu) ; 17. Curente politice europene (Gr. Filipescu, martie 1936) ; 18. Doctrină și acțiune politică (D. Gusti, 22 martie 1936) ; 19. Târgurile și rolul lor economic (prof. Brancovici, 29 martie 1936).

Ciclul de conferințe continuă în fiecare duminică până la 31 mai 1936.

Din ciclul «Valorificarea produselor basarabene», început încă din anul trecut,

s-au ținut până acum următoarele comunicări :

1. Nevoile industriei basarabene (14 decembrie 1934) ; 2. Problema muncii în Basarabia (21 decembrie 1934) ; 3. Politica bancară în Basarabia (P. Sinadino, 12 ianuarie 1935) ; 4. Politica creditului în Basarabia (18 ianuarie 1935) ; 5. Politica muncitorească în Basarabia (10 februarie 1935) ; 6. Regimul contingentării și politica comerțului exterior al României (20 februarie 1935) ; 7. Problema drumurilor în Basarabia (ing. Profiri, 7 aprilie 1935).

În anul curent acest ciclu urmează în continuare și a început vineri 20 martie cu comunicarea dlui Vl. Cristi, fost ministru, despre «Valorificarea producției viticole» și a dlui prof. Th.Al. Știrbu, «Valorificarea producției prin organizarea desfacerii», la 27 martie 1936.

Ciclul continuă cu comunicările dlor M. Costețchi, «Valorificarea producției pomice» (3 aprilie 1936) ; C. Georgescu-Vrancea, «Înrâurirea organizației de stat și a legislației sovietice asupra legăturilor economice dintre Basarabia și URSS» (24 aprilie) ; M. Voia, «Gospodăriile comunale, rolul lor în curentul de îndrumare spre zootehnizare și raționalizare a agriculturii» (8 mai 1936) ; Th. Nica, «Organizarea și valorificarea produselor ovine» (15 mai 1936) ; St. Constantinescu, «Reîmpădurirea în Basarabia» (22 mai 1936) ; H. Vasiliu, «Industrializarea producției agricole» (29 mai 1936).

Secția economică și secția tehnică și urbanistică au elaborat câte un plan de cercetare monografică a Chișinăului cu privire specială asupra vieții economice și a situației edilitare a orașului.

Secția sociologică a organizat în lunile decembrie 1934 și ianuarie-februarie 1935, în vederea cercetărilor monografice de la Iurcenii, șapte ședințe cu membrii secției la care s-au discutat și s-au interpretat teoriile și metodele monografiei sociologice din publicațiile Institutului Social

Român. La aceste șapte ședințe s-au mai adăugat încă șase, ținute în lunile mai și iunie 1935, la care au participat numai membrii echipei monografice care au plecat la Iurceni.

În cursul lunii august 1935, echipa monografică organizată de secția sociologică cu membrii și de la celelalte secții ale institutului au cercetat monografic satul Iurceni. Materialul documentar adunat în această campanie de cercetări monografice e destul de bogat și de mare valoare documentară. E de ajuns să pomenim numai de cele peste 100 de documente istorice asupra proprietății răzășești, descoperite de dl Președinte de Tribunal Aurel Sava (d-sa a cercetat acest sat și înainte de cercetările institutului și d-sale se datorește alegerea Iurcenilor pentru cercetări monografice), precum și bogata colecție de basme (60 de texte), culese de dl prof. P. Ștefănuță, care cuprind cele mai variate motive și în același timp formează fenomenul cel mai caracteristic din viața spirituală a satului Iurceni, anume povestitul.

Tot în această campanie de cercetări monografice s-a organizat și un mic muzeu ceramic care a fost trimis la expoziția echipelor regale studențești din Parcul Carol.

Materialele privitoare la starea economică a satului, starea sanitară a olarilor, industria casnică, statisticile economice, fotografiile, care oglindesc viața de fiecare zi a Iurcenilor, sunt bogate contribuții la cunoașterea acestui sat răzășesc.

Echipa monografică a organizat la Iurceni asistența medicală cu medicamente puse la dispoziție de Inspectoratul sanitar al Basarabiei și de Institutul de seruri și vaccinuri Cantacuzino din București.

S-a mai înființat la Iurceni un cămin cultural și s-a început organizarea olarilor într-o cooperativă. În acest ultim scop s-a intervenit de către institut la Ministerul de agricultură și s-a obținut un prim ajutor de zece mii lei.

Parte din materialele adunate la Iurceni au fost prezentate în următoarele șapte comunicări publice :

1. dl Aurel Sava, «O așezare străveche răzășească : Iurceni» (10 ianuarie 1936);
2. dl Petre Ștefănuță, «Literatura populară a Iurcenilor» (17 ianuarie 1936);
3. dl Th. Știrbu, «Viața economică a satului Iurceni» (31 ianuarie 1936);
4. dl Th. Porucic, «Cadrul geografic la Iurceni» (7 februarie 1936);
5. dl S. Gonța, V. Adiașevici, «Industria casnică, olăritul și covoarele la Iurceni» (14 februarie 1936);
6. dl Al. Romanovici, «Agricultura la Iurceni» (21 februarie 1936).

Urmează să se țină : 7. S. Bogos, «Date statistice la Iurceni» și 8. B. Grigoriev, «Starea sanitară a olarilor din Iurceni». Aceste opt comunicări la care se vor mai adăuga și alte studii vor fi tipărite într-un buletin.

Institutul Social a început să publice în revista *Viața Basarabiei*, sub rubrica «De la Institutul Social Român al Basarabiei» comunicările mai însemnate și chiar texte din materialele culese la Iurceni. Până acum s-au publicat următoarele comunicări : 1. dl P. Sinadino, «Politica bancară în Basarabia»; 2. dl E. Pavlescu, «Valorificarea producției basarabene prin cooperatie»; 3. dl P. Ștefănuță, «Literatura populară a satului Iurceni»; 4. Un basm intitulat «Povestea lui Ion Săracu» și o baladă intitulată «Trei vitegi».

Institutul Social Român al Basarabiei și-a ridicat temeliile, în acest prim an de viață, pe munca venită de la puțini membri. Nădăjduim însă că numărul membrilor cu adevărat muncitori se va mări an cu an și Institutul Social Român al Basarabiei va deveni cu timpul instituția care să îmbrățișeze în câmpul cercetărilor sale problemele sociale cele mai însemnate, care își caută o soluționare în această provincie românească.

Primit la redacție : mai 2005